

بررسی میزان استفاده برنامه سازان از منابع موسیقی موجود در آرشیوهای معاونت صدا در سازمان صدا و سیما

موسیقی در رادیو

● محمد جواد اسماعیلی
کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

را برای استفاده در برنامه‌های رادیویی، گردآوری و سازماندهی می‌کنند. این آرشیوها با انجام صحیح وظایف خود، می‌توانند نقش مهمی در فرایند برنامه‌سازی در سازمان صدا و سیما (معاونت صدا) ایفا کنند. میزان اطلاع‌رسانی آرشیوهای معاونت صدا از یک طرف باعث جذب عوامل برنامه‌ساز و از طرف دیگر باعث کنترل بهتر و بیشتر برای استفاده درست از موسیقی در برنامه‌ها می‌شود. با توجه به این که موسیقی در اکثر برنامه‌های رادیو نقش اساسی دارد، برنامه‌سازان به سلیقه خود یا درخواست مخاطبان در قسمت‌هایی از برنامه‌ها از آن استفاده می‌کنند. حال اگر این منابع از طریق آرشیو، تهیه و تأمین شوند، برنامه‌سازان دغدغه فکری برای ایجاد مجموعه‌های شخصی نخواهند داشت.

در پژوهش **کارایی خدمات اطلاع‌رسانی آرشیوهای شبکه دوم سیما در رفع نیاز تهیه‌کننده‌های برنامه‌های تلویزیونی** که در سال ۱۳۷۸ انجام شد، نتایج زیر به دست آمد:
- ۶۸٪ از پاسخ‌دهنده‌ها منابع موجود در آرشیوها را تا حدودی متناسب با نیاز خود دانسته‌اند.

- ۸۷٪ اعلام کرده‌اند که در تهیه منابع آرشیوها هیچ‌گونه نظرخواهی از آنها نشده است و میزان آموزش به تهیه‌کننده‌ها برای استفاده از آرشیو در سطح پایین قرار دارد.

در این پژوهش نیاز اطلاعاتی به صورت کتاب و منابع چاپی مد نظر قرار گرفته و مشخص شد که گردآوری و سازماندهی منابع،

آرشیوهای موسیقی یکی از مهم‌ترین ذخایر و گنجینه‌های اطلاعاتی فرهنگ و هنر هر جامعه به شمار می‌آیند. این آرشیوها در گذشته شامل منابع اطلاعاتی چاپی از جمله نت‌ها، کتب مرجع و سایر متون مربوط به موسیقی بودند، اما در دهه‌های اخیر پس از اختراع و گسترش انواع ابزارهای صوتی نظیر صفحه، نوار صدا، کاست و انواع صفحات فشرده، ماهیت آرشیوهای موسیقی از صورت «آرشیوهای چاپی» به «آرشیوهای شنیداری» تغییر یافت. برای گسترش اطلاعات درباره منابع موسیقی موجود در آرشیو و کاربرد آنها، استفاده‌کننده‌ها باید بتوانند به نحوی از منابع آن بهره‌مند شوند و نیازهای اطلاعاتی خود را برطرف سازند. استفاده‌کننده‌های این آرشیوها عمدتاً برنامه‌سازان و دست‌اندرکاران تولید و پخش برنامه‌های رادیویی هستند که در فرهنگ‌سازی و افزایش دانش جامعه مؤثرند و کارکنان آرشیو می‌توانند با غنی کردن مجموعه، سازماندهی منابع و همچنین خدمات‌دهی مناسب به این استفاده‌کننده‌ها، در افزایش کارایی این مراکز تلاش کنند.

موسیقی از نظر محتوایی به گونه‌ای است که همیشه شنونده خاص خود را دارد و استفاده از موسیقی در میان بخش‌های مختلف برنامه‌های رادیویی باعث جذب مخاطب می‌شود که مورد اخیر از اهداف همه‌رسانه‌ها - به ویژه رادیو - است.

آرشیوهای معاونت صدا مجموعه‌هایی هستند که منابع موسیقی

به صورت مشخص و نظام مند نبوده تا با نیازهای مراجعان مطابقت داشته باشد.

همچنین در پژوهشی دیگر که در سال ۱۳۸۱ با عنوان **پرسی وضعیت سازماندهی منابع شنیداری موسیقی در آرشیوهای موسیقی موجود در شهر تهران و ارائه الگوی مناسب انجام گرفته** است، نتایج زیر حاصل گردید:

-۳۰٪ آرشیوها منابع خود را فهرست نویسی نکرده اند.

-۹۰٪ آرشیوها به دلیل کمبود نیروی انسانی متخصص، کمبود

برنامه سازان و پرسش نامه دوم دارای ۱۴ سؤال بوده و بین کارکنان آرشیوهای موسیقی معاونت صدا به صورت حضوری توزیع شده است.

ابتدا سوالات پرسش نامه و پاسخ های ارائه شده در قالب جداول و نمودارها توصیف و پس از آن، پاسخ های ارائه شده تحلیل می شوند.

در جدول شماره یک میزان استفاده از رایانه، برگه دان ها، سیلیپ ها و اطلاعات کارکنان آرشیو در بازیابی اطلاعات بررسی

اطلاعات کارکنان آرشیو		سیلیپ ها		برگه دان ها		رایانه		ابزارهای بازیابی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	میزان استفاده
۶/۷	۵	۴/۷	۳	۱۴/۷	۱۱	۱۰/۷	۸	کم
۳۰/۷	۲۳	۶/۷	۵	۲/۷	۲	۱۰/۷	۸	متوسط
۲۹/۳	۲۲	۲۸/۷	۲۱	۱۷/۳	۱۲	۱۴/۷	۱۱	زیاد
۱۸/۷	۱۴	۱۴/۷	۱۱	۵۳/۳	۴۱	۱۰/۷	۸	بسیار زیاد
۱۴/۷	۱۱	۴۶/۶	۳۵	-	-	۵۳/۳	۴۵	استفاده نکردن
۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	جمع

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی استفاده از ابزارهای بازیابی اطلاعات منابع موسیقی

منابع نمایه سازی و همچنین کمبود تجهیزات به ویژه تجهیزات رایانه ای، منابع خود را نمایه سازی نکرده اند. در این پژوهش، کمبود نیروی انسانی متخصص باعث شده که با وجود داشتن منابع، از آرشیوها کمتر استفاده شود.

اهداف این پژوهش

- شناخت وضعیت و نحوه انتخاب منابع موسیقی برای استفاده در برنامه های رادیویی

- تعیین میزان شناخت کارکنان آرشیو و برنامه سازان رادیو از موسیقی

- تعیین میزان استفاده برنامه سازان از منابع موسیقی در برنامه سازی.

جامعه پژوهش در این باره، برنامه سازان و کارکنان آرشیوهای موسیقی معاونت صدا می باشد که ۷۵ نفر از آنها برنامه ساز و ۱۷ نفر نیز کارکنان آرشیوهای موسیقی اند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات گرد آمده، از طریق دو پرسش نامه صورت گرفته است. پرسش نامه اول دارای ۱۵ سؤال بوده و بین

درصد استفاده	فراوانی	درصد
۲۵٪ و کمتر	۲۲	۲۹/۳
بین ۲۵ تا ۵۰٪	۳۴	۴۵/۳
بین ۵۰ تا ۷۵٪	۱۰	۱۳/۳
۷۵٪ و بیشتر	۲	۲/۷
بدون پاسخ	۷	۹/۳
جمع	۷۵	۱۰۰

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی درصد استفاده از منابع موسیقی در برنامه سازی

میزان شناخت	فراوانی	درصد
بسیار زیاد	۳	۴
زیاد	۲۲	۲۹/۳
تا اندازه‌ای	۴۶	۶۱/۳
کم	۴	۵/۴
جمع	۷۵	۱۰۰

جدول شماره ۴- توزیع فراوانی شناخت برنامه سازان از موسیقی

۳۰/۷٪ در حد «متوسط»، ۲۹/۳٪ در حد «زیاد» و ۱۸/۷٪ «بسیار زیاد» از این اطلاعات استفاده کرده‌اند و حال آنکه ۱۴/۷٪ از افراد، از اطلاعات کارکنان آرشیو در بازایی اطلاعات استفاده نکرده‌اند. بدین ترتیب ۴۸٪ از پاسخ دهنده‌ها استفاده از اطلاعات کارکنان آرشیوها را در بازایی اطلاعات، «زیاد» و «بسیار زیاد» دانسته‌اند.

در جدول شماره دو از برنامه سازان سؤال شد که استفاده از منابع به طور متوسط چند درصد از برنامه‌های تولیدی شما را به خود اختصاص می‌دهد که ۲۵/۳٪ «کمتر»، ۴۵/۳٪ «بین ۲۵ تا ۵۰٪»، ۱۳/۳٪ «بین ۵۰ تا ۷۵٪» و ۷۵/۷٪ «بیشتر» را پاسخ داده‌اند. در ضمن، ۹/۳٪ به این سؤال پاسخ نداده‌اند. بدین ترتیب بیشترین پاسخ دهنده‌ها (۴۵/۳٪) بین ۲۵ تا ۵۰٪، از منابع موسیقی در برنامه سازی استفاده می‌کنند.

در جدول شماره سه، دلایل استفاده نکردن برنامه سازان از آرشیوهای موسیقی معاونت صدا در برنامه سازی بررسی شد که ۴۵/۳٪ از استفاده کننده‌ها دلایل استفاده نکردن یا استفاده کم از آرشیوها را چنین ذکر کرده‌اند: ۸٪، علت را بی توجهی آرشیو به نیاز برنامه سازان در تهیه منابع می‌دانند. ۹/۳٪ و ۵/۳٪ بی توجهی آرشیو

آرشیوهای معاونت صدا مجموعه‌هایی هستند که منابع موسیقی را برای استفاده در برنامه‌های رادیویی، گردآوری و سازماندهی می‌کنند. این آرشیوها با انجام صحیح وظایف خود، می‌توانند نقش مهمی در فرایند برنامه سازی در سازمان صدا و سیما (معاونت صدا) ایفا کنند.

شده است که ۱۰/۷٪ در حد «کم»، ۱۰/۷٪ «متوسط»، ۱۴/۷٪ «زیاد» و ۱۰/۷٪ در حد «بسیار زیاد» از رایانه استفاده کرده‌اند. در ضمن ۵۳/۳٪ از این وسیله در بازایی اطلاعات استفاده نمی‌کنند. بدین ترتیب اکثر پاسخ دهنده‌ها، یعنی ۵۳/۳٪، از رایانه برای بازایی اطلاعات استفاده نمی‌کنند.

نتیجه استفاده از برگه دان‌ها نیز به این صورت بوده که ۱۴/۷٪ در حد «کم»، ۲/۷٪ در حد «متوسط»، ۱۷/۳٪ در حد «زیاد» و ۵۳/۳٪ نیز در حد «بسیار زیاد» از آن استفاده کرده‌اند.

بدین ترتیب، بیشترین پاسخ دهنده‌ها، یعنی ۵۳/۳٪ در حد «بسیار زیاد» از برگه دان‌ها استفاده نموده‌اند.

همچنین میزان استفاده از سیلیپ‌ها در بازایی اطلاعات منابع موسیقی بررسی شده که ۴/۷٪ از پاسخ دهنده‌ها در حد «کم»، ۶/۷٪ «متوسط»، ۲۸/۷٪ «زیاد» و ۱۴/۷٪ نیز در حد «بسیار زیاد» از آن استفاده کرده‌اند. در ضمن، ۴۶/۶٪ از سیلیپ‌ها در بازایی اطلاعات استفاده نمی‌کنند.

اما در میزان استفاده از اطلاعات کارکنان آرشیو در بازایی اطلاعات منابع موسیقی، نتایج زیر حاصل شد: ۶/۷٪ در حد «کم»،

دلایل استفاده نکردن	فراوانی	درصد
بی توجهی آرشیو به نیاز برنامه سازان در تهیه منابع	۶	۸
به روز نبودن منابع موجود در آرشیو	۷	۹/۳
نبود سازماندهی صحیح منابع در دسترس	۵	۶/۶
متناسب نبودن منابع با برنامه سازی	۳	۴
بی توجهی آرشیو به نیاز برنامه سازان در تهیه منابع و به روز نبودن منابع موجود در آرشیو	۴	۵/۳
به روز نبودن منابع موجود در آرشیو و نبود سازماندهی صحیح منابع برای دسترسی به آنها	۲	۲/۶
به روز نبودن منابع در آرشیو و متناسب نبودن منابع با برنامه سازی	۲	۲/۶
نبود سازماندهی صحیح برای دسترسی به منابع و بی توجهی آرشیو به نیاز برنامه سازان و متناسب نبودن منابع با برنامه سازی و به روز نبودن منابع	۵	۵/۶
از آرشیو استفاده کرده‌اند	۴۱	۵۴/۶
جمع	۷۵	۱۰۰

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی دلایل استفاده نکردن برنامه سازان از آرشیوهای موسیقی

انواع موسیقی		موسیقی سنتی		موسیقی پاپ		موسیقی محلی		موسیقی کلاسیک		موسیقی غربی	
میزان استفاده		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
خیلی کم		۱۱	۱۴/۷	۱۲	۱۶	۹	۱۲	۹	۱۲	۱۴	۱۸/۷
کم		۱۸	۳۴	۱۱	۱۴/۷	۱۷	۲۲/۷	۲۷	۳۶	۱۵	۲۰
زیاد		۱۱	۱۴/۷	۱۶	۲۱/۳	۲۲	۲۹/۳	۱۴	۱۸/۷	۱۷	۲۲/۷
بسیار زیاد		۳۱	۴۱/۷	۱۳	۱۷/۳	۱۲	۱۶	۹	۱۲	۱۸	۲۴
استفاده نکردن		۴	۵/۳	۲۳	۳۰/۷	۱۵	۲۰	۱۶	۲۱/۳	۱۱	۱۴/۷
جمع		۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰

جدول شماره ۵- توزیع فراوانی میزان استفاده از انواع موسیقی در برنامه سازی

موسیقی محلی در برنامه سازی استفاده کرده اند و حال آنکه ۲۰٪ از این نوع موسیقی استفاده نکرده اند. در ضمن ۱۴/۷٪ از برنامه سازان، از موسیقی غربی در برنامه سازی استفاده نکرده اند. ۱۲٪ «خیلی کم»، ۳۶٪ «کم»، ۱۸/۷٪ «زیاد» و ۱۲٪ «بسیار زیاد» از موسیقی کلاسیک در برنامه سازی استفاده کرده اند و ۲۲/۳٪ از این نوع موسیقی در برنامه سازی استفاده نکرده اند.

تحلیل یافته ها

۵۸٪ برنامه سازان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی، ۲۷/۳٪ کارشناسی ارشد و ۲۰٪ دیپلم در رشته های مختلف تحصیلی هستند که افراد دارای مدرک دیپلم اکثراً بازنشسته دعوت به همکاری، می باشند.

بیشترین برنامه سازان، رسمی و دارای مدرک کارشناسی هستند. ۴۴٪ برنامه سازان، تهیه کننده و ۵۰/۶٪ سردبیر و تهیه کننده می باشند. ۳۳٪ برنامه سازان بین پنج تا ۱۰ سال سابقه فعالیت دارند. ۲۶/۷٪ نیز بیشتر از ۱۵ سال سابقه دارند که اغلب بازنشسته اند.

۴۰٪ برنامه سازان در ماه بیشتر از ۱۲ برنامه تولید می کنند. ۸۲/۳٪ از کارکنان آرشو از موسیقی و انواع آن «تا اندازه ای» و «کم» شناخت دارند و این شناخت کم از راه هایی چون شرکت در کلاس های آموزش موسیقی، تحصیلات دانشگاهی و تجربه کار در آرشوهای موسیقی، حاصل شده است.

۷۶/۴٪ علت شناخت خود را از موسیقی، شرکت در کلاس های

به نیاز برنامه سازان و به روز نبودن آن را از علل فوق برمی شمارند. این یافته ها با یافته های جدول پیشین که بین ۲۵ تا ۵۰٪ برنامه های تولید شده از منابع موسیقی موجود در آرشو بوده است، سازگاری دارد.

در جدول شماره چهار میزان شناخت برنامه سازان از موسیقی بررسی شده است که ۴٪ شناخت خود را از موسیقی «بسیار زیاد»، ۲۹/۳٪ «زیاد»، ۶۱/۳٪ «تا اندازه ای» و ۵/۴٪ «کم» اعلام داشته اند. بدین ترتیب ۶۶/۶٪ از برنامه سازان «تا اندازه ای» و «کم» و تنها ۴٪ در حد «بسیار زیاد» از موسیقی شناخت دارند.

در جدول شماره پنج، میزان استفاده از انواع موسیقی (سنتی، پاپ، محلی، کلاسیک و غربی) در برنامه سازی بررسی شد که: ۱۴/۷٪ در حد «خیلی کم»، ۲۴٪ «کم»، ۱۴/۷٪ «زیاد» و ۴۱/۷٪ نیز در حد «بسیار زیاد» از موسیقی سنتی در برنامه سازی استفاده کرده اند. در ضمن ۳/۵٪ از این موسیقی در برنامه سازی استفاده نکرده اند. درباره موسیقی پاپ اینکه ۱۶٪ «خیلی کم»، ۱۴/۷٪ «کم»، ۲۲/۳٪ «زیاد» و ۱۷/۳٪ در حد «بسیار زیاد» از این نوع موسیقی در برنامه سازی استفاده کرده اند و حال آنکه ۳۰/۷٪ از موسیقی پاپ در برنامه سازی استفاده نکرده اند.

در استفاده از موسیقی غربی می بینیم که ۱۲٪: «خیلی کم»، ۲۲/۷٪ «کم»، ۲۹/۳٪ «زیاد» و ۱۶٪ در حد «بسیار زیاد» از آن استفاده کرده اند. در ضمن ۱۴/۷٪ از برنامه سازان، از موسیقی غربی در برنامه سازی استفاده نکرده اند.

۱۲٪ «خیلی کم»، ۲۲/۷٪ «کم»، ۲۹/۳٪ «زیاد» و ۱۶٪ «بسیار زیاد» از

آموزشی و تجربه کار در آرشیوهای موسیقی عنوان کرده‌اند و تنها ۵۹٪ از کارکنان، در زمینه موسیقی تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. اگر کارکنان آرشیو شناخت کافی از موسیقی و انواع آن داشته باشند، در راهنمایی برنامه سازان موفق تر خواهند بود که این خود باعث استفاده بیشتر از منابع موسیقی موجود در آرشیوها می‌شود.

شناخت ۶۶٪ برنامه سازان از موسیقی و انواع آن «تاندازه‌ای» و «کم» بوده و حال آنکه تنها ۲۹٪ از آنها از موسیقی شناخت «زیاد» دارند. این شناخت از این راه‌های به دست آمده است:

- شرکت در دوره‌های آموزش موسیقی

- تحصیلات دانشگاهی

- تجربه کار در زمینه موسیقی

- سایر موارد شامل استفاده از نظرات اساتید موسیقی و یا مطالعه کتبی در زمینه موسیقی.

از میان موارد فوق ۸۶٪ شناخت برنامه سازان از منابع موسیقی، از طریق شرکت در دوره‌های موسیقی بوده است و تنها ۱۳٪ دارای تحصیلات دانشگاهی در زمینه موسیقی بوده‌اند.

با توجه به یافته‌های پژوهش و اینکه اگر برنامه سازان از موسیقی و انواع آن اطلاعات کافی داشته باشند، بهتر و مفیدتر می‌توانند از آرشیوهای موسیقی در برنامه سازی استفاده کنند و با توجه به اینکه ۶۶٪ از افراد «تاندازه‌ای» و «کم» از موسیقی شناخت دارند، نیاز به برگزاری دوره‌های کاربردی آموزش موسیقی مقدماتی تا دوره پیشرفته به خوبی مشهود است.

۳۵٪ کارکنان آرشیو «تاندازه‌ای» از انواع موسیقی شناخت دارند که این شناخت با شرکت در کلاس‌های آموزش موسیقی و تجربه کار در آرشیوهای موسیقی به دست آمده است. این مسئله باعث شده ۸۵٪ از برنامه سازان برای انتخاب منابع موسیقی مورد نیاز خود، از اطلاعات کارکنان آرشیو بهره گیرند.

۷۰٪ کارکنان آرشیو عقیده دارند که در انتخاب منابع موسیقی آرشیو از نظر برنامه سازان استفاده می‌کنند و این در حالی است که تنها ۵۳٪ از برنامه سازان معتقدند، از نظر آنها در انتخاب منابع موسیقی استفاده می‌شود. از ۹۴٪، ۳۷٪ «تاندازه‌ای»، ۲۶٪ «کم» و ۳۰٪ «بسیار زیاد» عقیده دارند که از نظر آنها در انتخاب منابع موسیقی استفاده می‌شود. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان گفت: برنامه مدونی برای استفاده از نظر برنامه سازان در انتخاب منابع موسیقی وجود ندارد.

طبق یافته‌های پژوهش، اطلاعات موسیقی سازماندهی شده در آرشیو به شیوه‌های مختلفی به اطلاع برنامه سازان می‌رسد. بهترین راه اطلاع رسانی با ۵۳٪، نصب فهرست منابع در تابلوی تازه‌های آرشیو است و با توجه به ورود فناوری‌های پیشرفته، تنها ۵۹٪ از طریق ارسال فهرست نویسی الکترونیکی روی شبکه و ارسال فهرست‌های چاپی اشاعه پیدا کرده‌اند. این مطلب حاکی از آن است که همه آرشیوها تجهیزات رایانه‌ای برای ارسال اطلاعات بر روی شبکه ندارند یا اینکه استفاده کننده‌ها به علل مختلف، قادر به استفاده

با توجه به این که موسیقی در اکثر برنامه‌های رادیو نقش اساسی دارد، برنامه سازان بسته به نوع سلیقه خود یا درخواست مخاطبان در قسمت‌هایی از برنامه‌ها از آن استفاده می‌کنند. حال اگر این منابع از طریق آرشیو تهیه و تأمین شوند، برنامه سازان دغدغه فکری برای ایجاد مجموعه‌های شخصی نخواهند داشت

از این امکانات روی شبکه نیستند.

ابزارهای بازیابی اطلاعات در آرشیوهای موسیقی شامل: برگه‌دان‌ها، رایانه، سیلیپ‌ها و اطلاعات کارکنان آرشیو هم بررسی شده‌اند.

بر اساس یافته‌های پژوهش، ۱۰٪ برنامه سازان از برگه‌دان‌ها برای بازیابی اطلاعات استفاده می‌کنند؛ ۵۳٪ بیشترین و ۱۴٪ کمترین استفاده را داشته‌اند.

۸۵٪ از برنامه سازان از اطلاعات کارکنان آرشیو برای بازیابی اطلاعات منابع موسیقی استفاده می‌کنند.

۴۶٪ از برنامه سازان از رایانه برای بازیابی اطلاعات منابع موسیقی استفاده می‌کنند و حال آنکه ۵۳٪ از افراد «اصلاً» از این وسیله استفاده نمی‌کنند.

۵۳٪ برنامه سازان از سیلیپ‌ها در بازیابی اطلاعات استفاده می‌کنند در حالی که ۴۶٪ از آن استفاده نمی‌نمایند.

با توجه به موارد فوق، مشخص می‌شود که از بین ابزارهای بازیابی اطلاعات، بیشترین استفاده از برگه‌دان‌ها و کمترین استفاده از رایانه بوده است. با توجه به اینکه ۱۰٪ برنامه سازان از برگه‌دان‌ها برای بازیابی اطلاعات استفاده می‌کنند، می‌توان با تکمیل اطلاعات برگه‌دان‌ها و آموزش کاربردی و صحیح از این ابزار، بهترین بهره را برد.

با قابلیت‌های رایانه در بازیابی اطلاعات منابع موسیقی، متأسفانه کمبود امکانات و تجهیزات رایانه‌ای، وارد نشدن کلیه اطلاعات آرشیوهای موسیقی به رایانه و یا ناقص بودن اطلاعات وارد شده و همچنین نبود آموزش و آشنایی برنامه سازان با نرم افزارهای بازیابی اطلاعات، باعث شده‌اند که برنامه سازان از این وسیله نسبت به سایر ابزارهای بازیابی، کمترین استفاده را ببرند.

سیلیپ‌ها از ابزارهای قدیمی بازیابی اطلاعات‌اند. با توجه به اینکه ۲۶٪ از برنامه سازان سابقه فعالیت بیشتر از ۱۵ سال دارند، به صورت تجربی از این ابزار برای بازیابی اطلاعات استفاده می‌کنند.

سیاست کلی شبکه‌های مختلف رادیویی معین می‌کنند که برنامه سازان تا چه میزان می‌توانند از موسیقی در برنامه سازی استفاده

کنند. با توجه به یافته‌های پژوهش، ۴۵/۳٪ برنامه‌سازان بین ۲۰ تا ۵۰٪ از منابع موسیقی استفاده می‌کنند.

۸۱/۳٪ برنامه‌سازان، منابع موسیقی مورد نیاز خود را از آرشیوهای معاونت صدا و گاهی آرشیوهای شخصی تهیه می‌کنند.

۴۵/۳٪ برنامه‌سازان علل استفاده نکردن یا کم استفاده کردن از آرشیوهای موسیقی را به ترتیب زیر اعلام داشته‌اند:

- به روز نبودن منابع موجود در آرشیو

- بی‌توجهی آرشیو به نیاز برنامه‌سازان در تهیه منابع

- نبود سازماندهی صحیح برای دسترسی به منابع

- متناسب نبودن منابع با برنامه‌سازی.

انواع موسیقی‌هایی که در برنامه‌سازی استفاده می‌شود شامل موسیقی سنتی، پاپ، محلی، کلاسیک و غربی می‌باشند که در این پژوهش میزان استفاده از هر یک از انواع موسیقی به طور جداگانه بررسی شده است:

۹۴/۷٪ برنامه‌سازان از موسیقی سنتی در برنامه‌سازی استفاده کرده‌اند که ۴۱/۷٪ بیشترین استفاده و ۱۴/۷٪ کمترین استفاده را داشته‌اند.

۶۹٪ برنامه‌سازان از موسیقی پاپ در برنامه‌سازی استفاده کرده‌اند که ۱۶٪ بیشترین و ۱۲٪ کمترین استفاده را داشته‌اند. ۷۸/۸٪ نیز سهم موسیقی کلاسیک در برنامه‌سازی بوده که ۱۲٪ بیشترین و ۱۳٪ کمترین استفاده را داشته‌اند.

۸۵/۳٪ برنامه‌سازان از موسیقی غربی در برنامه‌سازی استفاده کرده‌اند که ۲۴٪ بیشترین و ۱۸/۷٪ کمترین استفاده را داشته‌اند.

با توجه به سیاست کلی رادیو فرهنگ مبنی بر پخش نکردن موسیقی پاپ، برنامه‌سازان این شبکه اصلاً از این نوع موسیقی استفاده نمی‌کنند؛ ولی در شبکه‌های دیگر محدودیتی برای پخش انواع موسیقی موجود در آرشیو وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

آرشیوهای موسیقی می‌توانند منابع موسیقی را برای برنامه‌سازان

تهیه کنند. حال اگر به نظر، عقاید و نیازهای اطلاعاتی برنامه‌سازان توجه شود و منابع موسیقی تهیه شده به طریق استاندارد سازماندهی شوند، استفاده برنامه‌سازان از منابع موسیقی به سهولت انجام خواهد شد و به تبع آن کیفیت و مدت زمان پخش موسیقی از شبکه‌های مختلف رادیویی بهبود خواهد یافت.

با این پژوهش مشخص شد که ۶۶/۶٪ از برنامه‌سازان و ۸۲/۳٪ از کارکنان آرشیو در حد «کم» و «تا اندازه‌ای» از موسیقی و انواع آن شناخت دارند. ۱/۳٪ برنامه‌سازان و ۵/۹٪ کارکنان آرشیو دارای تحصیلات دانشگاهی در زمینه موسیقی هستند.

۷۰/۶٪ کارکنان آرشیو معتقدند که در انتخاب منابع موسیقی از نظر برنامه‌سازان استفاده می‌کنند در حالی که تنها ۵/۳٪ برنامه‌سازان عقیده دارند از نظر آنان در انتخاب منابع موسیقی استفاده می‌شود. با توجه به مطلب فوق می‌توان گفت که برنامه مدونی برای استفاده از نظر برنامه‌سازان در انتخاب منابع موسیقی وجود ندارد.

منابع موسیقی سازماندهی شده در آرشیو به شیوه‌های مختلف برای اطلاع برنامه‌سازان ارائه می‌شوند. بیشترین راه اطلاعاتی (۵۳/۲٪) فهرست مطالب در تابلوی تازه‌های آرشیو است. و با ورود فناوری‌های پیشرفته برای اشاعه الکترونیکی اطلاعات، تنها ۸۵/۹٪ به این روش اشاعه می‌یابد و این، نشان می‌دهد که تجهیزات رایانه‌ای برای همه آرشیوها وجود ندارد، یا اینکه استفاده کننده‌ها به علل مختلف، قادر به استفاده از آن نیستند.

در استفاده از برگه‌دان‌ها مشاهده می‌شود که ۵۳/۳٪ از برنامه‌سازان بیشترین استفاده را از آن برده‌اند در حالی که گروهی به دلیل ناتوانی در استفاده از این ابزار، کمترین بهره را برده‌اند. این مطلب نشانگر لزوم آموزش برنامه‌سازان برای استفاده درست از برگه‌دان‌ها است.

۸۵/۳٪ از برنامه‌سازان برای انتخاب منابع موسیقی مورد نیاز خود از اطلاعات کارکنان آرشیو بهره می‌گیرند و با توجه به اینکه ۳۵/۳٪ کارکنان آرشیو «تا اندازه‌ای» از انواع موسیقی شناخت دارند و این شناخت را نیز بیشتر با تجربه کار در آرشیوهای موسیقی به دست آورده‌اند. اگر کارکنان آرشیو اطلاعات موسیقی خود را نسبت به

۹۰٪ آرشیوها به دلیل کمبود نیروی انسانی متخصص، کمبود منابع نمایه‌سازی و همچنین کمبود تجهیزات به خصوص تجهیزات رایانه‌ای، منابع خود را نمایه‌سازی نکرده‌اند. در این پژوهش، کمبود نیروی انسانی متخصص باعث شده که با وجود داشتن منابع، از آرشیوها کمتر استفاده شود. اگر درصدی از این صرفه جویی را صرف تقویت آرشیوهای موسیقی از نظر نیروی انسانی متخصص، تجهیزات و گردآوری منابع موسیقی کنیم، آرشیوهای موسیقی معاونت صدا می‌توانند نقش بهینه‌ای در فرایند برنامه‌سازی داشته باشند که طبیعتاً این روند ارزش آرشیوهای موسیقی را دوچندان خواهد کرد

شناخت مجموعه آرشویی تقویت کنند، می‌توانند نقش مؤثرتری در بازیابی اطلاعات و استفاده برنامه‌سازان از منابع موسیقی داشته باشند.

از ۸۶۴۰ دقیقه برنامه پخش شده از شبکه‌های مختلف رادیویی (سراسری؛ فرهنگ؛ ورزش؛ تهران؛ پیام و جوان) ۲۱۶۰ دقیقه انواع موسیقی شامل موسیقی‌های با کلام (پاپ و سنتی)، بی‌کلام (ایرانی و غربی) و محلی پخش شده است که از این مقدار ۱۷/۵٪ موسیقی سنتی، ۸/۷٪ پاپ، ۳٪ محلی، ۴۴/۲٪ بی‌کلام (ایرانی و غربی) و ۲۶/۶٪ موسیقی بی‌کلام همراه با متن بوده است.

با توجه به یافته‌های این پژوهش، میزان استفاده از موسیقی بی‌کلام (ایرانی و غربی) بیشتر از موسیقی با کلام (پاپ و سنتی) است؛ ولی نظارت بر پخش موسیقی بی‌کلام (ایرانی و غربی) کمتر است. اگر تمام موسیقی‌های پخش شده از رادیو از آرشوو تهیه شده باشند نتایج زیر حاصل می‌گردد:

- در حدود ۲۵٪ (و بیشتر) از زمان برنامه‌هایی که از رادیو پخش می‌شوند موسیقی‌هایی است که صرفاً از آرشوو تهیه شده‌اند.
- آرشوهای موسیقی می‌توانند محلی جهت نظارت و کنترل پخش موسیقی از رادیو باشند.

- اگر فرض کنیم برای تولید یک برنامه رادیویی به طور متوسط هر دقیقه پنج هزار ریال هزینه شود و برای یک ساعت برنامه، رقمی معادل ۳۰۰ هزار ریال هزینه شود و با توجه به اینکه یک چهارم (و بیشتر) برنامه‌های پخش شده از رادیو، موسیقی است، در کل ۷۵ هزار ریال در هر ساعت صرفه جویی می‌شود که اگر این مبلغ رادر ۲۴ ساعت، ۳۰ روز و ۱۲ ماه ضرب کنیم، رقمی معادل ۶۴۸ میلیون ریال خواهیم داشت.

- اگر درصدی از این صرفه جوی را صرف تقویت آرشوهای موسیقی از نظر نیروی انسانی متخصص، تجهیزات و گردآوری منابع موسیقی کنیم، آرشوهای موسیقی معاونت صدا می‌توانند نقش بهینه‌ای در فرایند برنامه‌سازی داشته باشند که طبیعتاً این روند ارزش آرشوهای موسیقی رادو چندان خواهد کرد.

پیشنهادات

- برگزاری دوره‌های آموزش کاربردی موسیقی از مقدماتی تا پیشرفته با تأکید بر موسیقی رادیو برای کارکنان آرشوو و برنامه‌سازان - گردآوری منابع موسیقی (با کلام و بی‌کلام)، به روز و مطرح در سطح ملی و بین‌المللی

- تدوین برنامه برای مشارکت برنامه‌سازان (با توجه به ضرورت‌های هر شبکه) و انتخاب منابع موسیقی.

برای تهیه برنامه‌ای مدون بهتر است به نکات زیر توجه شود:

الف) نظرسنجی از برنامه‌سازان قبل از تهیه منابع موسیقی

ب) نظرسنجی از برنامه‌سازان بعد از تهیه منابع موسیقی برای

مشخص شدن خط مشی انتخاب منابع موسیقی

ج) نظرسنجی از مخاطبان شبکه‌های مختلف درباره موسیقی‌های پخش شده از رادیو

- اشاعه اطلاعات محتوایی منابع موسیقی از طریق نمایه‌سازی و

فهرست نویسی تحلیلی توسط آرشوو

- تجهیز آرشوهای موسیقی با فناوری‌های جدید از قبیل: رایانه،

دستگاه‌های ضبط، پخش سی دی، دی وی دی و...

- قرار دادن رده شغلی کارکنان آرشوو معادل عوامل برنامه‌ساز.

منابع:

- برخوردار، ایرج (۱۳۷۱). **تهیه‌کنندگی برای رادیو**. تهران: سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

- جاوید، هوشنگ. **تاریخچه پخش موسیقی در رادیو، مجله رادیو،**

شماره‌های ۱۴ و ۱۵.

- حدادی، نصرالله (۱۳۷۶). **فرهنگنامه موسیقی ایران**. تهران: توتیا.

- حری، عباس (۱۳۷۸). **آئین نگارش علمی**. تهران: دبیرخانه هیئت

امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.

- حیدری، گیتی (۱۳۶۹). **رده‌بندی دهدهی (دیوی) موسیقی ایران**.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.

- خالقی، روح‌الله (۱۳۷۷). **نظری به موسیقی**. تهران: محور.

- خزایی، حمیدرضا (۱۳۸۰). **جوان و موسیقی**. تهران: اداره کل تحقیق و توسعه صدا.

- دیانی، محمد حسین (۱۳۷۷). **مقدمه‌ای بر آرشوو**. مشهد: دانشگاه فردوسی.

- ستایشگر، مهدی (۱۳۷۴). **واژه‌نامه موسیقی ایران زمین**. تهران: اطلاعات.

- فارلند، مک (۱۳۷۹). **راهب‌زهدا بزئمه‌سزلا بزلا راؤ ر این‌ده** (ترجمه مینو نیکو). تهران: اداره کل تحقیق و توسعه صدا.

- فرزنان، فروزان (۱۳۷۸). **طرح مرکز اطلاع‌رسانی موسیقی سازمان**

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

- قریشی، سوسن (۱۳۷۰). **سازماندهی مواد دیداری- شنیداری در**

کتابخانه‌ها و مراکز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.

- کاوه، گیتی (۱۳۷۹). **طراحی نظام آرشوو صدای (رادیو) سازمان صدا**

و سیما جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

